

ОСОБЛИВОСТІ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МАТЕРІАЛЬНИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА

В умовах ресурсного дефіциту, який відчуває світова економіка, конкурентоспроможність будь якої країни багато в чому залежить від ефективності використання матеріальних ресурсів. У цьому контексті українська економіка є неконкурентоспроможною, оскільки споживає значно більше ресурсів на виробництво одиниці валового внутрішнього продукту ніж економіки інших розвинутих країн. Виходом із цієї ситуації є перехід українських підприємств до інтенсивних форм економічного розвитку, коли розширення виробництва відбувається за рахунок більш ефективного використання всіх видів виробничих ресурсів.

Важливою передумовою переходу українських підприємств до інтенсивних форм розвитку є створення на підприємствах ефективної системи управління раціональним використанням ресурсів. Метою системи управління матеріальними ресурсами є оптимізація розмірів матеріальних запасів, зниження витрат на заготівлю, транспортування і зберігання матеріальних ресурсів, прискорення їх оборотності.

Найважливішими показниками впровадження інтенсивної форми економічного розвитку виробництва є не тільки підвищення ефективності використання сировини, матеріалів, палива, покупних напівфабрикатів і комплектуючих виробів, а й також прискорення обороту матеріальних ресурсів, що виступає в якості одного з основних чинників підвищення ефективності виробництва.

Економічна ефективність раціонального використання матеріальних ресурсів на рівні підприємств проявляється у збільшенні випуску продукції в розрахунку на одиницю ресурсу. Це дозволяє без залучення додаткової кількості ресурсів збільшити обсяг випуску продукції або зменшити обсяг ресурсів, необхідних для забезпечення випуску одиниці продукції

Економічна ефективність прискорення оборотності матеріальних ресурсів проявляється через зменшення суми оборотних коштів, необхідних для випуску запланованого обсягу продукції. Таким чином, як і скорочення витрат матеріальних ресурсів на виробництво одиниці продукції, так і скорочення часу їх перебування у сфері виробництва призводить до зростання ефективності виробничого процесу.

Спираючись на дослідження попередніх років розвитку промислових підприємств країни можна стверджувати, що шляхами найбільш раціонального використання матеріальних ресурсів традиційно вважаються удосконалення конструкції та технології виготовлення виробів, запровадження більш прогресивних норм витрат ресурсів, використання матеріалів-замінників, зменшення витрат на етапах транспортування, зберігання і виробничого використання тощо. Разом з тим, не достатньо використовуються механізми впливу організації виробництва і оперативного планування на зростання ефективності використання матеріальних ресурсів.

Проблему більш ефективного використання матеріальних ресурсів не можна розглядати тільки з позиції скорочення їх витрат на одиницю продукту. Це завдання має розглядатися на підприємствах комплексно, з урахуванням впливу організаційних заходів, що сприяють прискоренню оборотності матеріальних ресурсів.

Вплив сировини та матеріалів, що перебувають у виробничих запасах, на ефективність виробничого процесу розпочинається ще задовго до того, як здійснюється перша операція їх переробки. Беручи до уваги те, що виробничий цикл має дві складові – час перебування предметів праці у запасах і час перебування їх у процесі виробництва можна стверджувати, що з точки зору необхідності скорочення тривалості виробничого циклу виготовлення виробів немає значення, яку складову зменшувати. Водночас, з позиції економічного стану підприємства, доцільно насамперед, зменшити тривалість перебування матеріальних ресурсів у запасах. Зменшення періоду перебування сировини, матеріалів на складах підприємства у якості запасів не потребує для свого втілення таких затрат, як зменшення тривалості перебування предметів праці у процесі виробництва, але результат буде не менш вагомим. Скорочення часу перебування предметів праці у процесі виробництві відбувається на основі впровадження нових технічних рішень, які як правило потребують значних фінансових вкладень. На відміну від цього, зниження періоду перебування предметів праці у запасах відбувається за рахунок

втілення рішень організаційного характеру, реалізація яких не вимагає значного фінансового забезпечення

Структура тривалості виробничого циклу безперервно змінюється під впливом зміни співвідношення між періодом перебування предметів праці у запасах та періодом перебування у процесі виробничої переробки. І у більшості випадків це відбувається переважно за рахунок стиснення виробничого періоду. Як результат, у структурі тривалості виробничого циклу виготовлення виробів збільшується частка періоду перебування предметів праці у запасах.

За даними досліджень, проведених науковцями Харківського відділення інституту економіки Академії наук України для багатьох підприємств характерною є така ситуація, за якої тривалість перебування матеріальних ресурсів у запасах в 2-5 разів перевищує період їх перебування у процесі виробничої переробки і цей розрив має тенденцію до зростання. Систематичне збільшення періоду зберігання матеріальних ресурсів на складах підприємства у порівнянні із періодом їх виробничої переробки стає причиною виникнення у підприємства понаднормативних запасів. При цьому середньодобове їх споживання виробництвом залишається на тому самому рівні, оскільки середньодобова потреба у використанні виробничих ресурсів визначається обсягом випуску продукції. Підвищення обсягів виробництва продукції передбачає і адекватне нормативне зростання розмірів виробничих запасів. Але при цьому, відносний рівень запасів матеріальних ресурсів у порівнянні з обсягами виробництва не повинен збільшуватися. У тих випадках, коли має місце факт більш швидкого зростання матеріальних запасів у порівнянні із зростанням обсягів виробництва, відбувається утворення понаднормативних запасів матеріальних ресурсів і як наслідок у підприємства виникає дефіцит обігових коштів.

Практика роботи підприємств підтверджує, що основними причинами утворення понаднормових запасів є: завищення, порівняно з оптимальним, норм витрат матеріалів; невиконання планів щодо номенклатури випуску продукції; необґрунтоване збільшення залишків незавершеного виробництва; внесення змін до планів виробництва продукції в ході їх виконання; завезення матеріальних ресурсів за транзитними нормами, які перевищують потреби підприємств; відмова замовників від заявленої продукції та інше.

Збільшення тривалості перебування предметів праці у запасах призводить не тільки до іммобілізації частини оборотних коштів і виникнення додаткової потреби в них, а й до необґрунтованого збільшення періоду амортизації складських приміщень, збільшення втрат матеріальних ресурсів через їх псування, крадіжки тощо.

У деяких випадках збільшення тривалості перебування сировини та матеріалів у запасах супроводжується також збільшенням тривалості виробничого циклу виготовлення виробів в цілому. Відповідно збільшується час перебування предметів праці у сфері виробництва, що стає причиною утворення понаднормативного обсягу незавершеного виробництва і як результат знижується ефективність процесу виготовлення продукції.

Для певної частини підприємств характерним є процес, за якого темпи зростання періоду перебування предметів праці у запасах перевищують темпи зростання тривалості виробництва, що також зрештою призводить до негативних змін процесу виробництва в цілому.

Все вищевказане дозволяє зробити висновок, що скорочення періоду перебування матеріальних ресурсів у виробничих запасах є одним із суттєвих резервів скорочення тривалості виробничого циклу виготовлення продукції. Економічне значення цього явища визначається тим, що його реалізація призведе до прискорення оборотності виробничих фондів, що в свою чергу вивільнить з обороту частину обігових коштів підприємства.

Одним із основних напрямів підвищення ефективності використання матеріальних ресурсів на підприємстві за рахунок скорочення тривалості перебування їх у виробничих запасах є удосконалення планування поставок матеріальних ресурсів, підвищення рівня організації їх зберігання та підготовки до використання.

Список літератури:

1. Грещак М.Г., Коцюба О.С. Управління витратами: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. – К.: КНЕУ, 2002. – 131с.
2. Золотарєв А.Н. Интенсивное развитие машиностроения К.: Наукова думка. 1986. – 217с.